

Ministerstwo Rodziny
i Polityki Społecznej

RODZINA
500+

Sprawozdanie Rady Ministrów
z realizacji ustawy o pomocy
państwa w wychowywaniu
dzieci w 2021 roku

Warszawa, 30 września 2022 r.

Spis treści

Wstęp	3
I. Charakterystyka systemu świadczeń w ramach programu „Rodzina 500+”	3
1. Wprowadzenie	3
2. Charakterystyka programu „Rodzina 500+” zgodnie ze stanem prawnym obowiązującym w 2021 r.....	4
II. Realizacja ustawy	5
1. Uprawnieni do świadczeń.....	5
2. Realizacja przez organy właściwe	6
III. Finansowanie świadczeń	6
IV. Wpływ wprowadzenia programu „Rodzina 500+” na wybrane obszary polityki społecznej	7
1. Ubóstwo	7
2. Dzietność	11
3. Rynek pracy	14
Podsumowanie.....	17

Wstęp

Polityka rodzinna, traktowana jako inwestycja w rodzinę, jest fundamentem silnego państwa opartego na kapitale ludzkim. Jej istotą jest tworzenie godnych warunków do zakładania rodzin oraz wychowywania dzieci, a także uniwersalność i powszechność w dostępie do nich. Konsekwentne i długofalowe wsparcie rodzin z dziećmi jest tego gwarantem.

Program „Rodzina 500+” będący podstawowym systemem wsparcia rodzin z dziećmi jest stale uzupełniany o inne programy i świadczenia służące wsparciu rodzin, oprócz istniejącego systemu świadczeń rodzinnych, m.in. o programy „Dobry Start”, „Maluch+”, „Rodzinny kapitał opiekuńczy” czy dofinansowanie do obniżenia opłaty pobytu dziecka w żłobku. Efektem tych działań jest radykalny wzrost kwot zabezpieczonych w budżecie państwa na wsparcie rodzin z 30 mld zł w 2016 r. do ponad 56 mld zł w 2021 r. – co oznacza wzrost rocznego wsparcia w przeliczeniu na jedno dziecko w wieku do ukończenia 18 r.ż. Z 4,3 tys. zł na dziecko w 2016 r. do ponad 8 tys. zł w 2021 r.

I. Charakterystyka systemu świadczeń w ramach programu „Rodzina 500+”

1. Wprowadzenie

Art. 3 ustawy z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (Dz. U. z 2022 r. poz. 1577,), zwanej dalej „ustawą”, zobowiązuje Radę Ministrów do corocznego składania Sejmowi i Senatowi, w terminie do dnia 30 września, sprawozdania z realizacji ustawy.

Niniejsze sprawozdanie z realizacji ustawy jest piątym sprawozdaniem przedkładanym Sejmowi i Senatowi i obejmuje 2021 r.

Ustawa weszła w życie z dniem 1 kwietnia 2016 r. Określa ona warunki nabywania prawa do świadczenia wychowawczego w ramach rządowego programu „Rodzina 500+” oraz zasady przyznawania i wypłacania tego świadczenia.

2. Charakterystyka programu „Rodzina 500+” zgodnie ze stanem prawnym obowiązującym w 2021 r.

Świadczenie wychowawcze przysługuje rodzicom, opiekunowi prawnemu lub opiekunowi faktycznemu dziecka (tj. osobie faktycznie opiekującej się dzieckiem, jeżeli wystąpiła z wnioskiem do sądu opiekuńczego o przysposobienie dziecka), na dzieci w wieku do ukończenia przez nie 18. r.ż. Od 1 lipca 2019 r., w określonych przypadkach, świadczenie wychowawcze przysługuje także dyrektorowi domu pomocy społecznej.

Od 1 lipca 2019 r. świadczenie wychowawcze ma charakter powszechny i przysługuje na każde dziecko w wieku do ukończenia 18. r.ż. niezależnie od dochodu rodziny.

Świadczenie wychowawcze przysługuje w wysokości 500 zł netto miesięcznie na dziecko. Jest to kwota wolna od podatku dochodowego od osób fizycznych i składek na ubezpieczenia społeczne oraz ubezpieczenie zdrowotne.

Od 2021 r. funkcjonuje roczny okres świadczeniowy trwający od dnia 1 czerwca do dnia 31 maja następnego roku.

Realizacja zadań z zakresu świadczenia wychowawczego jako zadania zleconego z zakresu administracji rządowej należała w 2021 r. do organu właściwego, tj. wójta, burmistrza lub prezydenta miasta właściwego ze względu na miejsce zamieszkania osoby ubiegającej się lub otrzymującej świadczenie wychowawcze.

Natomiast zadania z zakresu świadczenia wychowawczego w sprawach dotyczących unijnej koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego wykonuje wojewoda. Do zadań tych należy:

- 1) pełnienie funkcji instytucji właściwej w związku z udziałem Rzeczypospolitej Polskiej w koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego w przypadku przemieszczania się osób w granicach Unii Europejskiej, Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Konfederacji Szwajcarskiej;

2) wydawanie rozstrzygnięć, w tym decyzji, w sprawach świadczenia wychowawczego realizowanego w związku z koordynacją systemów zabezpieczenia społecznego.

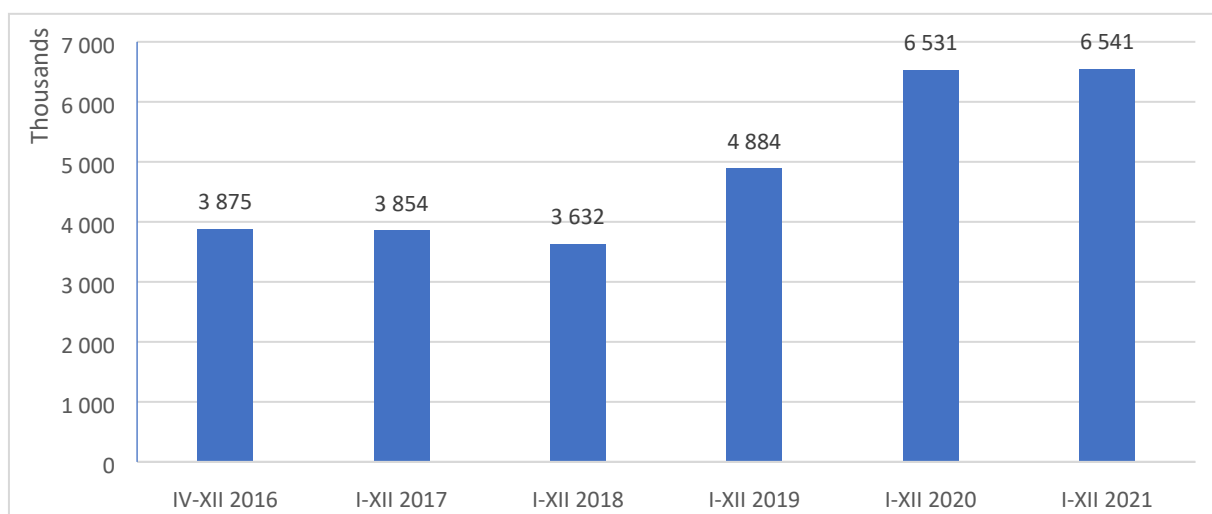
Jeśli osoba składająca wniosek o świadczenie wychowawcze lub członek wskazanej we wniosku rodziny przebywa poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej – w państwie Unii Europejskiej, Europejskiego Obszaru Gospodarczego lub w Szwajcarii, a wyjazd/pobyt ten nie miał charakteru turystycznego, leczniczego lub nie był związany z podjęciem przez dziecko kształcenia poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej, to gmina przekazywała wniosek wraz z dokumentami do wojewody, w celu jego rozpatrzenia i ustalenia, czy nie mają zastosowania unijne przepisy o koordynacji systemu zabezpieczeń społecznych. Ma to na celu uniknięcie niedopuszczalnej w przepisach unijnych sytuacji pobierania przez tę samą osobę podobnych świadczeń w więcej niż jednym państwie UE/EOG jednocześnie.

Świadczenie wychowawcze i koszty jego obsługi są finansowane w formie dotacji celowej z budżetu państwa. W 2021 r. koszty obsługi w przypadku organu właściwego wynosiły 0,85% otrzymanej dotacji na świadczenie wychowawcze.

II. Realizacja ustawy

1. Uprawnieni do świadczeń

W 2021 r. przeciętna liczba dzieci uprawnionych do świadczeń w ramach programu „Rodzina 500+” wynosiła 6 540,5 tys., w tym 60,1 tys. dzieci w pieczy zastępczej.

Źródło: opracowanie własne Departamentu Polityki Rodzinnej Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej.

2. Realizacja przez organy właściwe

W 2021 r. do organów właściwych złożono 4 911 tys. wniosków dotyczących świadczenia wychowawczego, z czego 3847 tys. (78,3%) za pomocą systemu teleinformatycznego.

Przeciętnie w miesiącu obsługą programu „Rodzina 500+” w organach właściwych zajmowało się 9 487 osób zatrudnionych na podstawie umowy o pracę, jak też na podstawie umowy cywilnoprawnej. Zaznaczyć należy, że w tej grupie znajdowali się także pracownicy wykonujący też inne zadania, a obsługa programu „Rodzina 500+” obejmowała tylko część ich etatu.

III. Finansowanie świadczeń

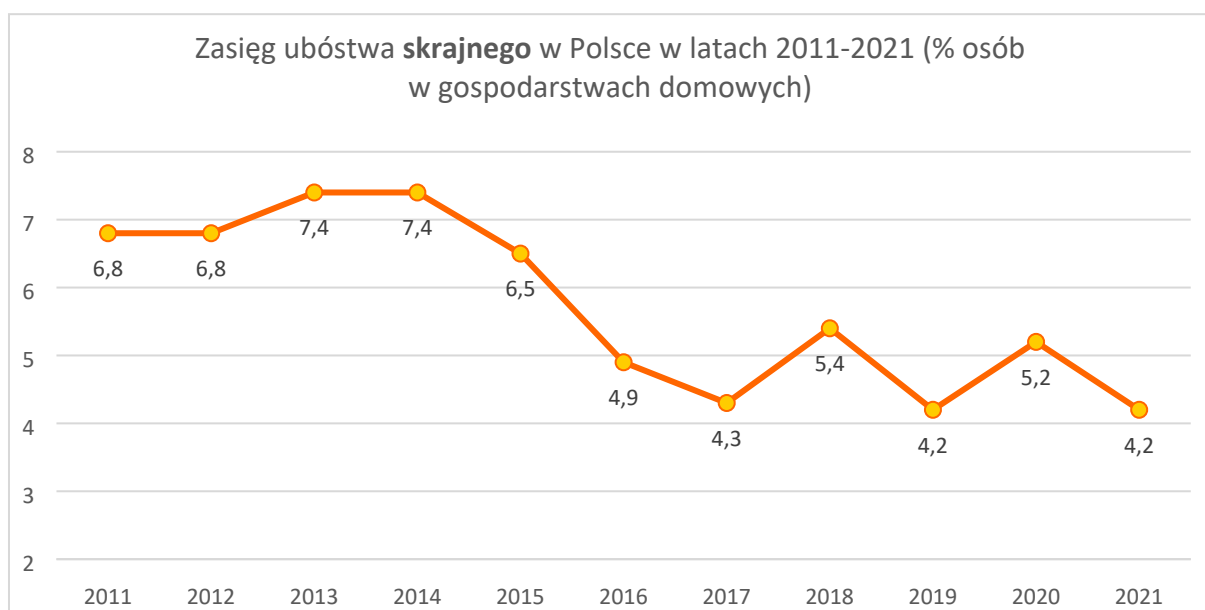
W 2021 r. wydatki budżetu państwa na realizację programu „Rodzina 500+” (bez wydatków na realizację zadań z zakresu koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego) wyniosły **40 577 551 tys. zł**, z czego na:

- realizację przez gminy zadań dotyczących świadczenia wychowawczego – **40 213 347 tys. zł**, w tym na obsługę świadczeń wychowawczych **331 603 tys. zł** (w tym 284,7 mln zł stanowiły wydatki na wynagrodzenia);
- finansowanie zadań związanych z dodatkiem wychowawczym, dodatkiem do zryczałtowanej kwoty i dodatkiem w wysokości świadczenia wychowawczego – **364 104 tys. zł**, w tym na obsługę dodatków **3 452 tys. zł**;
- rozwój i administrowanie Centralnej Aplikacji Statystycznej – **100 tys. zł**.

IV. Wpływ wprowadzenia programu „Rodzina 500+” na wybrane obszary polityki społecznej

1. Ubóstwo

Wskaźnik zasięgu ubóstwa skrajnego¹⁾ w 2021 r. wyniósł 4,2% i był niższy o 1 p.p. od wartości wskaźnika w 2020 r. Mimo że luzowanie obostrzeń w związku z pandemią²⁾ miało miejsce dopiero w maju 2021 r., wskaźnik ten był równy wartości z 2019 r. (4,2%).

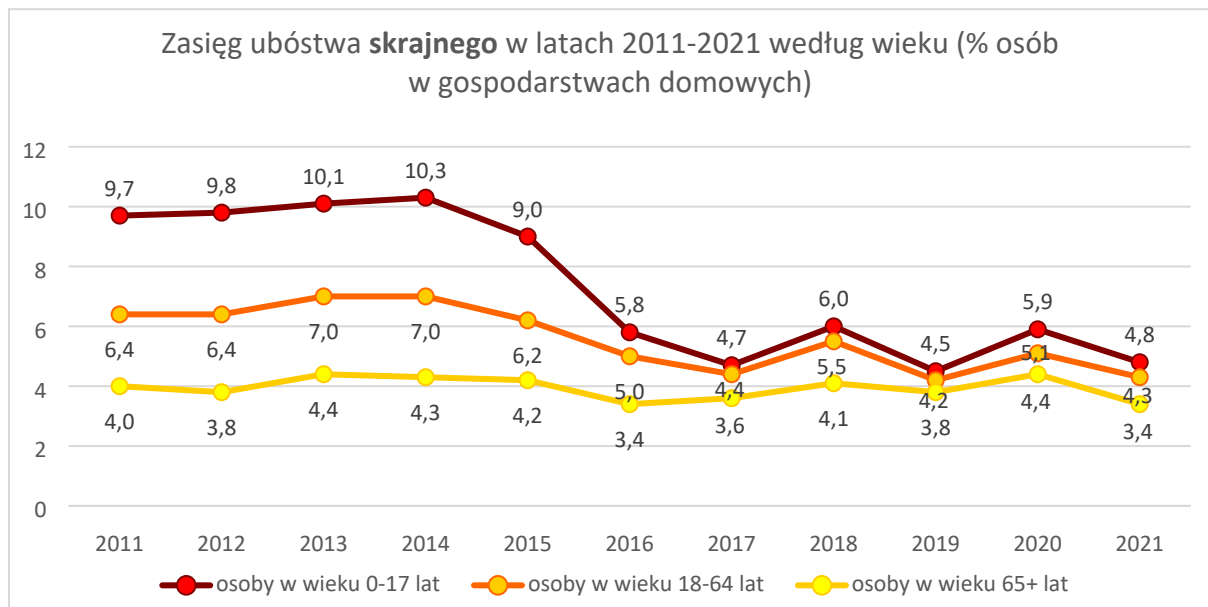
Źródło: opracowanie własne Departamentu Analiz Ekonomicznych Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

Zasięg ubóstwa skrajnego wśród dzieci po 2015 r., czyli w okresie obowiązywania programu „Rodzina 500+”, wyraźnie spadł. Od 2016 r. wskaźnik fluktuuje między 4,5% a 6%. Ostatnią

¹⁾ Wskaźnik ubóstwa skrajnego szacowany na podstawie danych z *Badania budżetów gospodarstw domowych*. Podstawę wyznaczania granicy ubóstwa skrajnego stanowi minimum egzystencji ustalone przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych (IPISS). Przy szacowaniu zasięgów ubóstwa skrajnego uwzględnia się tzw. oryginalną skalę ekwiwalentności OECD. Wskaźnik zasięgu ubóstwa skrajnego (stopa ubóstwa skrajnego) jest to odsetek osób w gospodarstwach domowych, w których poziom wydatków (obejmujących również wartość artykułów otrzymanych bezpłatnie oraz wartość spożycia naturalnego, powiększonych o fundusz remontowy) był niższy od przyjętej granicy ubóstwa skrajnego.

²⁾ Konsekwencją obostrzeń pandemicznych były m.in. ograniczone możliwości wydatkowe w związku z zamykaniem sklepów i punktów usługowych, ograniczenia w dostawach towarów do otwartych sklepów lub punktów usługowych, konieczność przebywania na kwarantannie, przechodzenie koronawirusa, jak również niepewna sytuacja na rynku pracy (spodziewane wysokie bezrobocie, które ostatecznie nie zrealizowało się).

zanotowaną wartością było 4,8% (w 2021 r.), natomiast w roku poprzednim wskaźnik ten był w tej grupie wieku o ok 1 p.p. wyższy. W warunkach luzowania obostrzeń związanych z pandemią wskaźnik ten zaczął ponownie spadać.

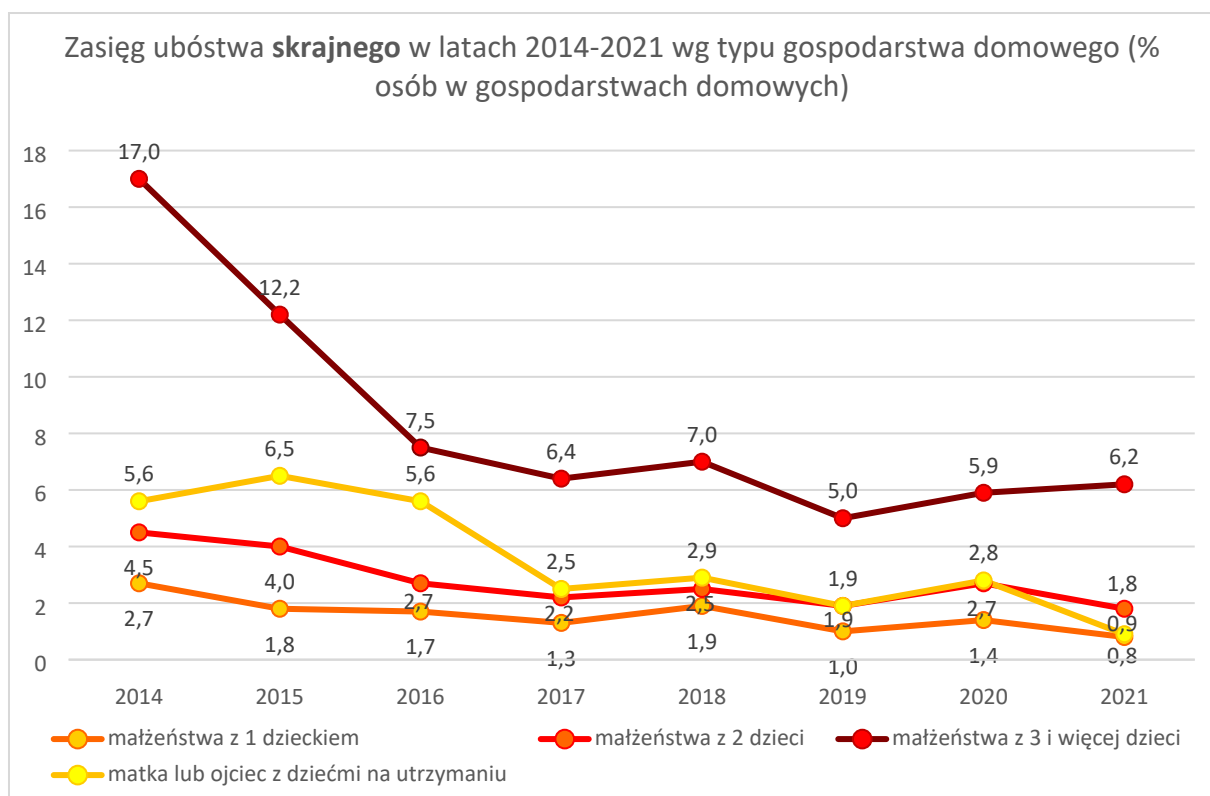

Źródło: opracowanie własne DAE MRiPS na podstawie danych GUS.

Od momentu wprowadzenia programu „Rodzina 500+” w rodzinach z dziećmi *na utrzymaniu*³⁾ wyraźnie zarysowuje się ujemny trend w kształtowaniu się wskaźnika zasięgu ubóstwa skrajnego. Dla małżeństw z 1 dzieckiem wskaźnik ten spadł z 1,4% do 0,8%, natomiast dla małżeństw z 2 dzieci spadł on z poziomu 2,7% do 1,8%.⁴⁾

³⁾ Dziecko na utrzymaniu jest to osoba w wieku 0–14 lat (włącznie), będąca w składzie gospodarstwa domowego lub osoba w wieku 15–25 lat, o ile nie posiada własnego źródła utrzymania lub nie pozostaje w związku małżeńskim (lub związku nieformalnym).

⁴⁾ W grupie małżeństw uwzględniono również związki nieformalne.

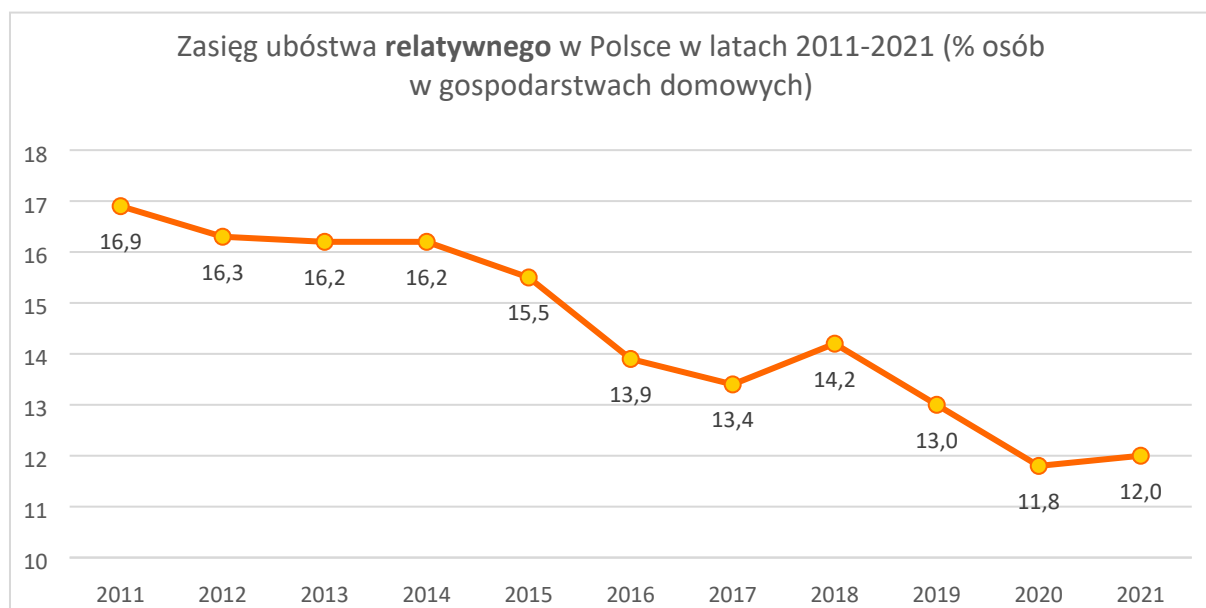

Źródło: opracowanie własne DAE MRiPS na podstawie danych GUS.

W 2021 r. obserwowany jest nieznaczny wzrost wskaźnika zasięgu ubóstwa skrajnego wśród małżeństw (i związków nieformalnych) z 3 i więcej dzieci (z 5,9% do 6,2%), jednak biorąc pod uwagę wysokość błędu standardowego oszacowań, wartości te mogą w rzeczywistości kształtować się na podobnym poziomie.

Odnosząc się do poziomu zasięgu ubóstwa skrajnego, należy mieć na uwadze, że w kalkulacji minimum egzystencji – granicy ubóstwa skrajnego – nie uwzględnia się w pełni wpływu czynników pandemicznych. Obostrzenia związane z pandemią były redukowane w maju 2021 r. Zatem 2021 r. nie był wolny od wpływów pandemii, co całościowo mogło przełożyć się na niższy niż w warunkach typowych poziom wydatków, a tym samym na wyższą wartość wskaźnika zasięgu ubóstwa skrajnego (również wśród dzieci) niż w sytuacji, gdyby obostrzeń pandemicznych nie było.

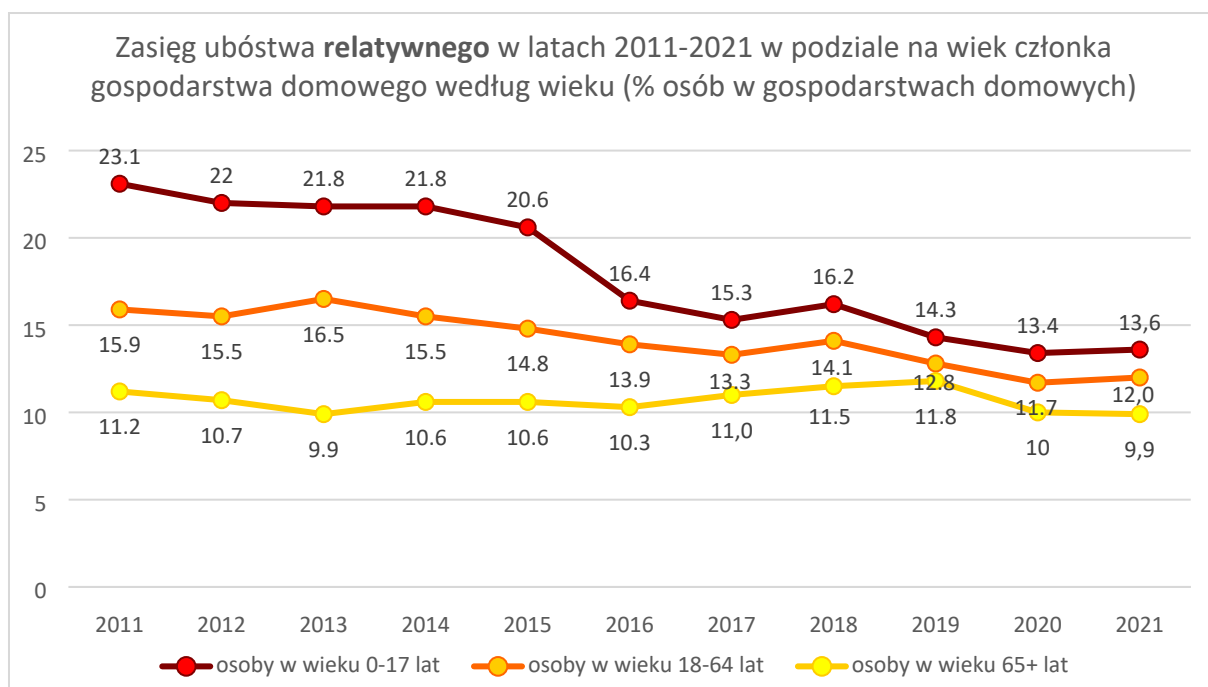
W 2021 r. wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym⁵⁾ wyniósł 12,0%, co oznacza, że jego wartość była na poziomie podobnym do 2020 r.

Źródło: opracowanie własne DAE MRiPS na podstawie danych GUS.

Spoglądając na dłuższą perspektywę widać, że wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym spada. Z wykresu wynika, że największe spadki w zakresie ubóstwa relatywnego miały miejsce w latach 2016 i 2019. Niewątpliwie miały na to wpływ wprowadzenie w 2016 r. świadczenia wychowawczego oraz rozszerzenie grona beneficjentów do wszystkich dzieci w 2019 r.

⁵⁾ Wskaźnik zasięgu ubóstwa relatywnego obliczany jest również na podstawie BBGD. Szacowany jest on na podstawie przyjętej granicy ubóstwa relatywnego, która ustalana jest na poziomie 50% średnich wydatków ogółu gospodarstw domowych (obliczonych na podstawie wyników badania budżetów gospodarstw domowych). Wskaźnik zasięgu ubóstwa relatywnego (stopa ubóstwa relatywnego) jest to odsetek osób w gospodarstwach domowych, w których poziom wydatków (obejmujących również wartość artykułów otrzymanych bezpłatnie oraz wartość spożycia naturalnego, powiększonych o fundusz remontowy) był niższy od przyjętej granicy ubóstwa relatywnego. Przy szacowaniu zasięgów ubóstwa relatywnego również stosuje się tzw. oryginalną skalę ekwiwalentności OECD.

Źródło: opracowanie własne DAE MRiPS na podstawie danych GUS.

Spadki zasięgu ubóstwa relatywnego występują we wszystkich grupach wieku. Największy spadek notuje grupa od 0 do 17 lat. Mimo poprawy sytuacji ubóstwo relatywne wśród dzieci wciąż jest wyższe niż ubóstwo relatywne wśród osób w wieku produkcyjnym oraz poprodukcyjnym. Zasięg ubóstwa relatywnego wśród dzieci w ciągu 11 lat spadł o 9,5 p.p., podczas gdy wskaźnik ten w grupie 65+ spadł o ponad 1 p.p., natomiast dla grupy wieku 18–64 – o ok. 4 p.p. Wartość wskaźnika zasięgu ubóstwa relatywnego w 2021 r., w grupie wieku od 0 do 17 lat, była na poziomie podobnym do 2020 r. Porównując wynik z 2021 r. do 2019 r. wszystkie grupy wieku notują spadki wskaźnika. Analogicznie sytuacja przedstawia się, jeśli chodzi o wskaźnik zasięgu ubóstwa relatywnego ogółem.

2. Dzietność

Procesy demograficzne odznaczają się długofalowością, stąd przy ocenie danych o urodzeniach warto patrzeć na dłuższą niż roczną perspektywę. Biorąc pod uwagę cały okres obowiązywania Programu „Rodzina 500+”, tj. lata 2016–2021, to łącznie liczba urodzeń w tym czasie wyniosła ponad 2,23 mln i była ona o 87,5 tys. wyższa niż w wariantcie wysokim prognozy demograficznej Głównego Urzędu Statystycznego. Zgodnie z oceną skutków regulacji (OSR) do ustawy po wprowadzeniu Programu „Rodzina 500+” miał zrealizować się wariant bardzo

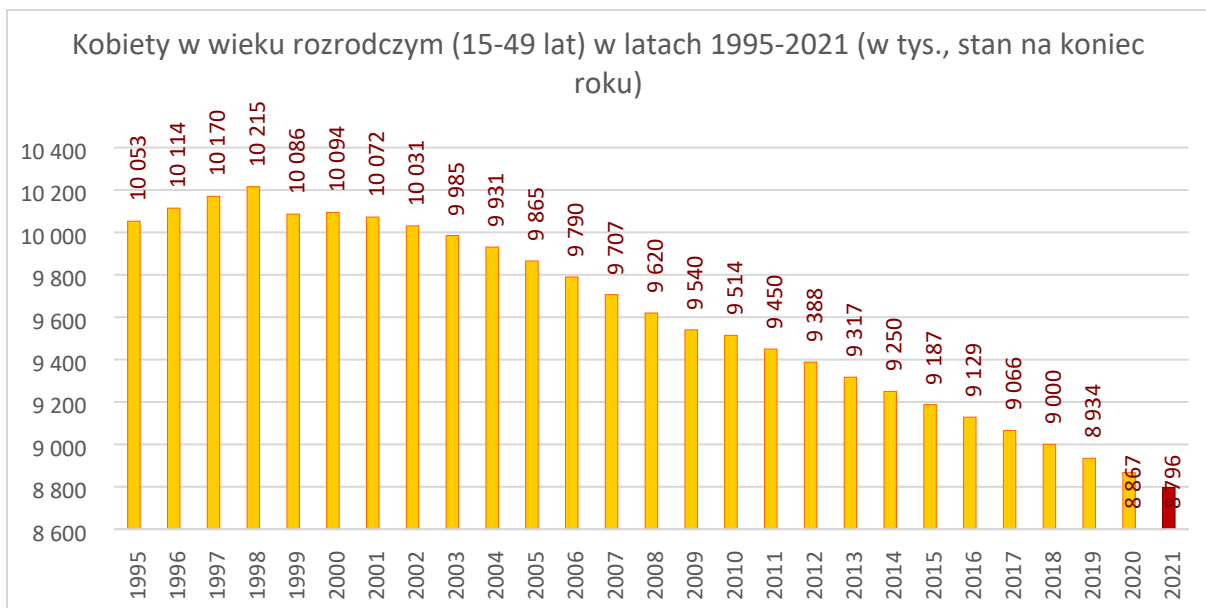
wysoki prognozy GUS, tj. w sumie w latach 2016–2021 miało urodzić się 2,27 mln dzieci, czyli o około 36,2 tys. dzieci więcej niż miało to miejsce w rzeczywistości. Do takiego stanu rzeczy przyczyniła się niewątpliwie pandemia COVID-19. Jeszcze do 2020 r. faktyczna liczba urodzeń przewyższała bardzo wysoki wariant prognozy GUS o 8 tys. Podczas pandemii decyzje prokreacyjne były odwlekane (strach przez możliwością negatywnego oddziaływania koronawirusa na przebieg ciąży, niepewność co do możliwości porodu w szpitalu, niepewność jutra związana ze spodziewanym wysokim bezrobociem, które ostatecznie nie zrealizowało się). Odwlekane było również zawieranie małżeństw, w których rodzi się najwięcej dzieci (m.in. ograniczone możliwości organizacji wesel). Skutkiem tego była niższa niż oczekiwano liczba urodzeń, jak również współczynnik dzietności.

Warto podkreślić, że oczekiwanym skutkiem wprowadzenia świadczenia wychowawczego nie jest regularny, tj. obserwowany co roku, wzrost liczby urodzeń. Według prognozy GUS liczba urodzeń w Polsce będzie w najbliższych latach spadała, a oczekiwanym efektem wprowadzenia świadczenia wychowawczego jest przede wszystkim to, że ten spadek nie będzie tak silny.

Jednakże zwrócić należy uwagę na wzrost udziału dzieci urodzonych jako trzecie i kolejne w ogólnej liczbie urodzeń, który w 2021 r. wyniósł 21,7%, co w porównaniu do 2015 r. oznacza wzrost o 6,9 punktów procentowych, zaś udział urodzeń czwartych i kolejnych w okresie 2015–2021 wzrósł z 4,2% do 6,5%, a więc o więcej niż połowę.

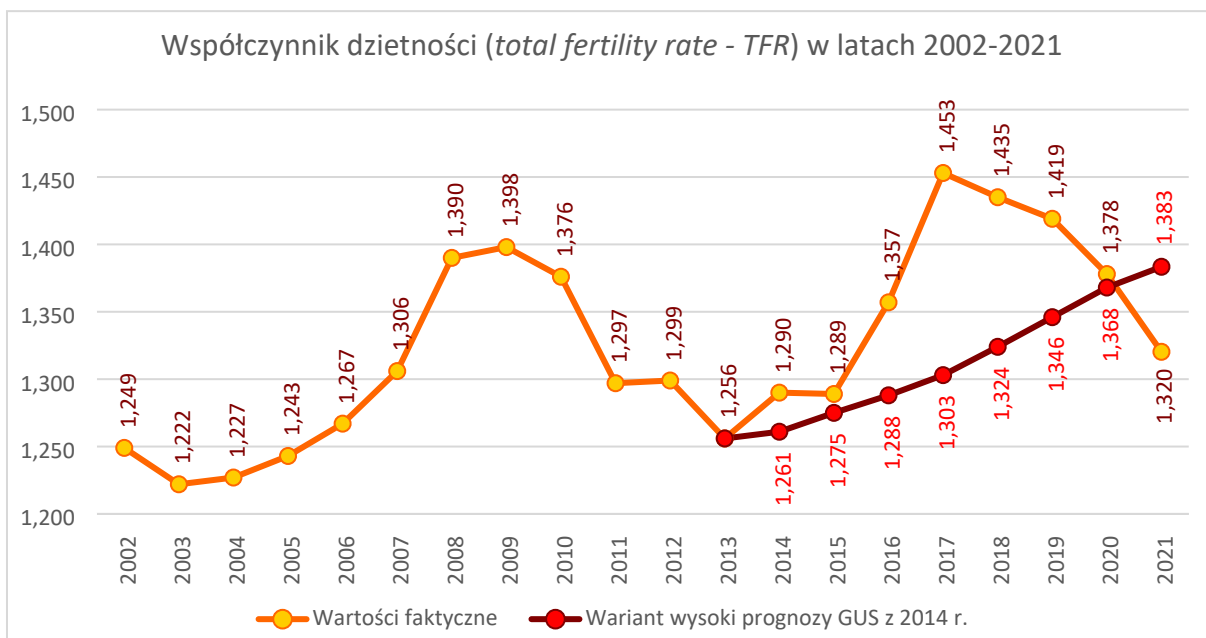
Spadki liczby urodzeń w najbliższych latach w Polsce są nieuniknione, gdyż liczbę urodzeń w istotny sposób determinuje liczba kobiet w wieku rozrodczym (15–49 lat), a populacja ta w Polsce systematycznie kurczy się od 2000 r. Nie jest możliwe odwrócenie tego trendu w krótkim czasie, gdyż liczebność tej populacji jest przede wszystkim wypadkową dynamiki procesów demograficznych obserwowanych w poprzednich latach. Warto więc zdawać sobie sprawę z tego, że tylko między 2015 r. a 2021 r. populacja ta skurczyła się o ponad 391 tys. osób, a prognoza demograficzna GUS z 2014 r. wskazuje, że populacja ta zmniejszy się z około 8,78 mln w 2021 r. do 5,79 mln w 2050 r.

Liczba kobiet w wieku rozrodczym według stanu na koniec 2021 r. wyniosła około 8,8 mln i była niższa niż rok wcześniej o 70,4 tys.

Źródło: opracowanie własne DAE MRiPS na podstawie danych GUS.

Przed startem programu „Rodzina 500+”, w 2015 r., współczynnik dzietności wynosił 1,289. Następnie wzrósł on do poziomu 1,453 w 2017 r. W 2018 r. współczynnik dzietności wyniósł 1,435, w 2019 r. – 1,419, w 2020 r. – 1,378, zaś w 2021 r. – 1,320. Współczynnik dzietności w 2021 r. wciąż był więc wyższy niż przed wprowadzeniem świadczenia wychowawczego.

Źródło: opracowanie własne DAE MRiPS na podstawie danych GUS.

3. Rynek pracy

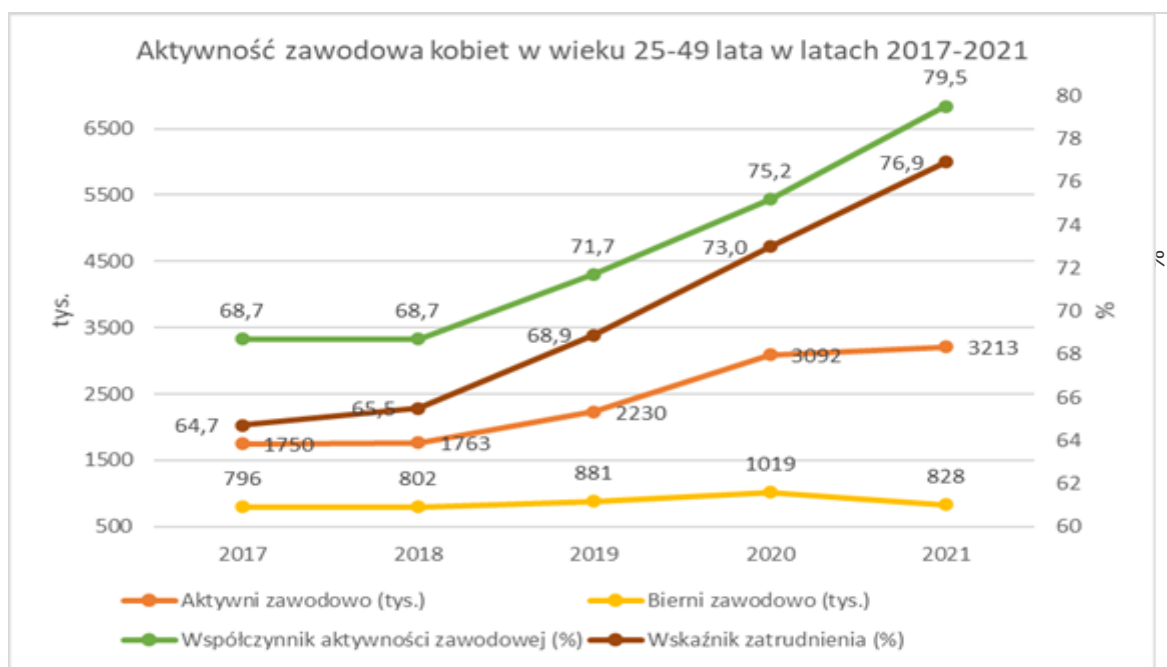
Z analizy danych (przeprowadzonych na podstawie danych z Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności – BAEL⁶⁾) wynika, że w 2021 r. świadczenie wychowawcze (program „Rodzina 500+”) nie miało wpływu na zmianę sytuacji na rynku pracy kobiet w wieku 25–49 lat. W perspektywie 5 lat nie zaobserwowano negatywnego wpływu tego świadczenia na aktywność kobiet, pomimo kryzysu związanego z pandemią COVID-19. Zmiana formuły przyznawania świadczenia wychowawczego (świadczenie przyznano niezależnie od kryterium dochodowego począwszy od 1. dziecka) w połowie 2019 r. nie spowodowała dezaktywizacji zawodowej kobiet, tj. kobiety pozostawały nadal na rynku pracy mimo otrzymywania świadczenia.

Liczba kobiet w wieku 25–49 lat w gospodarstwach, którym przyznano świadczenie wychowawcze w 2021 r., wyniosła średnio 4 041 tys. i w porównaniu z 2020 r. zmniejszyła się o 70 tys. W 2021 r. kobiet aktywnych zawodowo (pracujących oraz bezrobotnych) było średnio 3 213 tys., a kobiet biernych zawodowo 828 tys.

⁶⁾ Od I kw. 2021 w Badaniu Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) zostały wprowadzone zmiany, wynikające z wdrożenia rozporządzenia ramowego dla statystyki społecznej, tj. Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1700 z dnia 10 października 2019 r. oraz jego aktów implementacyjnych. Zmiany wprowadzone w BAEL od 2021 dotyczą przede wszystkim definicji oraz sposobu wyodrębniania poszczególnych populacji osób na rynku pracy – pracujących, bezrobotnych i biernych zawodowo oraz zakresu zmiennych dedykowanych dodatkowej charakterystyce ww. oraz bardziej szczegółowych zbiorowości. Definicja ludności pracującej została zmieniona m.in. przez uwzględnienie (włączenie do grona pracujących):

- pomagających członków rodziny wykonujących pracę na rzecz rodziny spoza własnego gospodarstwa domowego (prowadzącej pozarolniczą działalność gospodarczą lub indywidualne gospodarstwo rolne),
- osób wykonujących część swojej pracy poza sezonem,
- osób posiadających pracę ale jej niewykonujących w tygodniu referencyjnym (w przypadku niektórych przyczyn nieobecności – uproszczenie dotychczasowych kryteriów zaliczania osób do pracujących, np. osoby przebywające na urlopie wychowawczym)

– oraz wyłączenie z populacji pracujących osób, które pracują na własny rachunek w rolnictwie indywidualnym, a efekty pracy przeznaczają wyłącznie lub głównie na własną konsumpcję i jednocześnie nie posiadają innej pracy. Zatem w statystyce jest przerwa w ciągłości statystycznych szeregów czasowych.

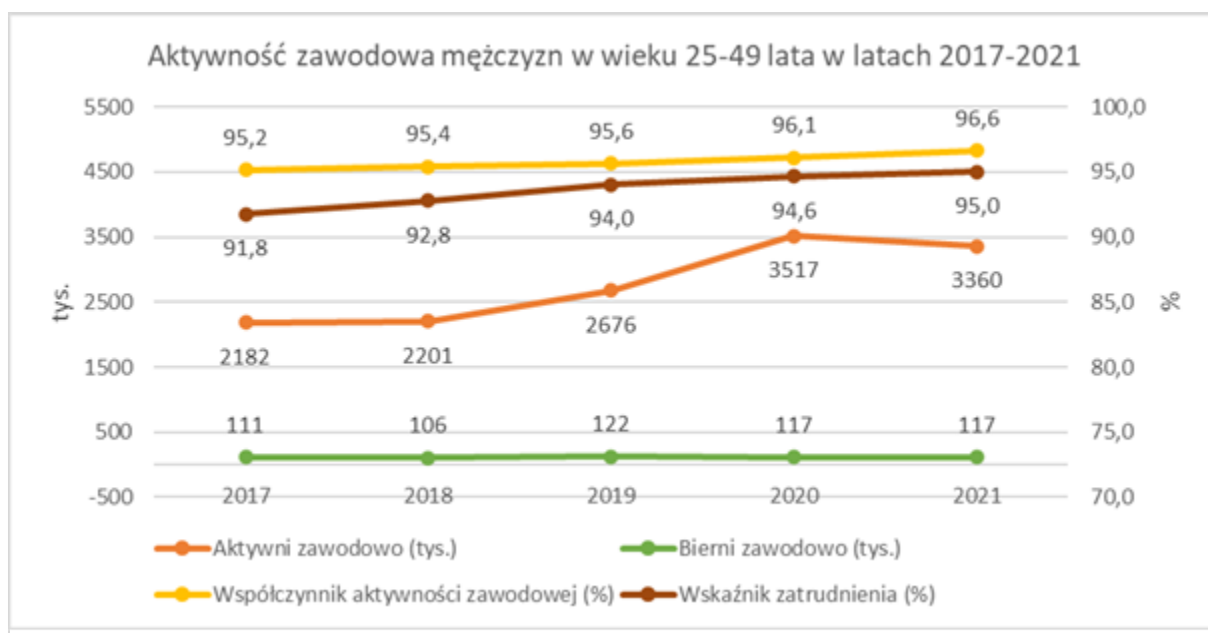

Źródło: obliczenia własne DAE MRiPS na podstawie danych jednostkowych GUS (BAEL).

* W danych za okresy 2017–2020 oraz 2021 nastąpiła przerwa w ciągłości statystycznych szeregów czasowych. Nie są w pełni porównywalne ze względu na zmiany wprowadzone w BAEL od 2021. Zmiany dotyczą przede wszystkim definicji oraz sposobu wyodrębniania poszczególnych populacji osób na rynku pracy – pracujących, bezrobotnych i biernych zawodowo.

W gospodarstwach domowych, którym przyznano świadczenie wychowawcze, aktywność zawodowa⁷⁾ mężczyzn (25–49 lat) w latach 2017–2022 wzrosła o 1,4 p.p. do poziomu 96,6%, a wskaźnik zatrudnienia wzrósł o 3,2 p.p. do 95,0%. W tym samym okresie współczynnik aktywności kobiet (25–49) i wskaźnik zatrudnienia wzrosły odpowiednio o 10,8 p.p. do 79,5% oraz o 12,2 p.p. do 76,9%. Warto zauważyć, że dynamika wzrostu wskaźników była znacznie większa u kobiet niż mężczyzn. Jednak poziomy analizowanych wskaźników u mężczyzn są na tak wysokim poziomie, że nie należy spodziewać się dalszych wzrostów.

⁷⁾ W skład aktywnych zawodowo wchodzi osoby pracujące oraz bezrobotne (tj. nie pracujące i aktywnie poszukujące pracy). Współczynnik aktywności obliczamy jako udział osób aktywnych zawodowo w danym wieku do ogółu osób w danym wieku.

Źródło: obliczenia własne DAE MRIPS na podstawie danych jednostkowych GUS (BAEL).

* W danych za okresy 2017–2020 oraz 2021 nastąpiła przerwa w ciągłości statystycznych szeregów czasowych. Nie są w pełni porównywalne ze względu na zmiany wprowadzone w BAEL od 2021. Zmiany dotyczą przede wszystkim definicji oraz sposobu wyodrębniania poszczególnych populacji osób na rynku pracy – pracujących, bezrobotnych i biernych zawodowo.

Kobiety wychowujące dzieci i otrzymujące świadczenie wychowawcze miały niższy współczynnik aktywności zawodowej i wskaźnik zatrudnienia niż kobiety bezdzietne (w 2021 r. różnice te wyniosły odpowiednio 7,6 p.p. w przypadku współczynnika aktywności oraz 7,5p.p. w przypadku wskaźnika zatrudnienia). Różnica w aktywności nie jest jednak wynikiem negatywnego wpływu programu „Rodzina 500+”, ale jest bezpośrednio związana z faktem, że w Polsce to głównie kobiety przejmują obowiązki związane z opieką i wychowaniem dzieci.

Warto także zauważyć, że w gospodarstwach domowych z dziećmi niższej aktywności zawodowej kobiet w wieku 25–49 lat towarzyszyła większa aktywność mężczyzn. Mężczyźni (25–49 lat) w gospodarstwach domowych otrzymujących świadczenie wychowawcze byli w 2021 r. bardziej aktywni na rynku pracy niż mężczyźni w tym samym wieku nie posiadający dzieci (współczynnik aktywności tych pierwszych wyniósł 96,6% i był wyższy o 6,4 p.p. w stosunku do bezdzietnych mężczyzn, zaś wskaźnik zatrudnienia wyniósł 95,0% i był wyższy o 8,6 p.p. w porównaniu do bezdzietnych mężczyzn).

W 2021 r. w populacji kobiet (25–49 lat) w gospodarstwach objętych programem „Rodzina 500+” 121 tys. kobiet biernych zawodowo z powodu opieki nad dziećmi chciało pracować, jednak nie poszukiwało pracy. Powody tego stanu były następujące:

- 65,3% (79 tys.) chciało sprawować opiekę nad dziećmi osobiście,
- dla 10,7% (13 tys.) powodem była niedostępność lokalizacyjna usług opiekuńczych lub względy finansowe,
- 24,0% (29 tys.) była bierna z innych względów, nie związanych z dostępnością usług opiekuńczych.

Liczba kobiet (25–49 lat) biernych zawodowo, które nie chciały pracować z powodu opieki nad dziećmi w gospodarstwach domowych, a którym przyznano świadczenie wychowawcze w ramach programu „Rodzina 500+”, wyniosła 374 tys., z czego:

- 75,7% (283 tys.) chciało osobiście sprawować opiekę na dziećmi,
- dla 3,5% (13 tys.) usługi opiekuńcze były zbyt drogie,
- dla 2,9% (11 tys.) usługi opiekuńcze w okolicy zamieszkania były niedostępne,
- bierność zawodowa 17,9% (67 tys.) kobiet związana z opieką nad dziećmi nie miała związku z dostępnością usług opiekuńczych.

Podsumowując, bierność zawodowa najczęściej była decyzją kobiet, które chciały osobiście sprawować opiekę nad dziećmi, a nie wynikała z braku dostępności usług opiekuńczych czy możliwości finansowych. Wprowadzenie w Kodeksie pracy elastycznych form świadczenia pracy może wpłynąć pozytywnie na poziom aktywności zawodowej kobiet. Praca zdalna umożliwi połączenie obowiązków związanych z opieką na dziećmi z pracą zawodową.

Podsumowanie

Polityka rodzinna jest jednym z najważniejszych zadań państwa, które bezpośrednio wpływa na sytuację rodzin z dziećmi. Dzięki programowi „Rodzina 500+” rodziny z dziećmi stają się zamożniejsze, pojawiają się lepsze perspektywy ich rozwoju. Wsparcie rodzin za pomocą transferów pieniężnych przyczynia się do zapewnienia dzieciom lepszego wykształcenia, odpowiedniego odżywiania i leczenia, rozwijania pasji i zainteresowań. Co więcej, w obliczu pandemii COVID-19 świadczenia wypłacane w ramach programu

„Rodzina 500+” nabierają nowego znaczenia – swego rodzaju dochodu gwarantowanego polskim rodzinom odczuwającym ekonomiczne następstwa walki z pandemią.

Ponad 176 mld zł wydatkowane na program „Rodzina 500+” w okresie od kwietnia 2016 r. do grudnia 2021 r. (w tym 40,6 mld zł w 2021 r.) stanowi niespotykane do tej pory wsparcie polskich rodzin.

Jego efektem jest bezsporne i znaczące ograniczenie zasięgu ubóstwa relatywnego w gospodarstwach domowych z dziećmi na utrzymaniu, w szczególności w rodzinach wielodzietnych.

Program „Rodzina 500+” ograniczył także spadek liczby urodzeń. W latach 2016–2021 łączna liczba urodzeń wyniosła ponad 2,23 mln i była o ponad 87,5 tys. wyższa niż w optymistycznym wariantcie prognozy demograficznej GUS.

Wprowadzenie świadczenia wychowawczego nie miało znaczącego wpływu na zmianę sytuacji na rynku pracy kobiet w wieku 25–49 lat.